

Wat is zelfbinding?

Zelfbindingsverklaring

Zelfbindingsmachtiging

Dwangbehandeling

***Zelfbindingsverklaring tot
behandeling***

Geldigheidsduur

Verlof en ontslag

***Crisiskaart, pvp en
klachtrecht***

***Elementen
zelfbindingsverklaring***

Checklist

Voorwoord

De brochure 'Over de Wet Bopz: zelfbinding' is geschreven voor iedereen die het onderwerp zelfbinding aangaat. Voor personen voor wie zelfbinding een nuttig instrument kan zijn, maar ook voor artsen en psychiaters die bijvoorbeeld patiënten hebben die een zelfbindingsverklaring willen aangaan.

Deze brochure maakt inzichtelijk voor wie zelfbinding een geschikt instrument is en voor wie niet.

Omdat het moet gaan om personen die zowel periodes kennen waarin het goed gaat als periodes waarin het niet goed gaat, is dit instrument alleen geschikt voor mensen met een psychiatrische stoornis en niet voor mensen met een psychogeriatrische aandoening of een verstandelijke handicap.

Onder de titel 'Over de Wet Bopz' is inmiddels een reeks voorlichtingsbrochures uitgegeven. Naast een brochure met een overzicht van de wettelijke instrumenten, zijn er brochures die deelonderwerpen van de wet behandelen. Zoals de voorlopige machtiging en de machtiging tot voortgezet verblijf, de observatiemachtiging en de inbewaringstelling.

De eerdere brochures kunt u inzien of gratis bestellen via internet.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

www.minvws.nl

www.postbus51.nl

Leeswijzer

Deze brochure is geschreven voor mensen die te maken hebben met de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Wet Bopz). Zelfbinding is alleen geschikt voor mensen met een psychiatrische aandoening, dus niet voor mensen met een psychogeriatrische aandoening of een verstandelijke handicap.

De brochure geeft een overzicht van de mogelijkheden tot zelfbinding, een nieuw instrument in de Wet Bopz. Wat is zelfbinding precies en hoe gaat het in zijn werk? Deze brochure biedt een leidraad voor patiënten die kiezen voor zelfbinding en voor familie en hulpverleners die met zelfbinding te maken krijgen.

Naast een gedeelte van de brochure dat ongeveer gelijk is aan eerdere brochures uit de reeks 'Over de Wet Bopz', biedt deze brochure nog wat meer.

Er is een lijst opgenomen met suggesties van zaken die in een zelfbindingsverklaring kunnen worden geregeld en er is stap voor stap weergegeven hoe de procedure om te komen tot zelfbinding in elkaar steekt.

Mr. R.B.M. Keurentjes,
president rechtbank Groningen

in samenwerking met
mw. mr. F. Pais,
wetgevingsjurist, ministerie van VWS

Wat is zelfbinding?

Sommige mensen weten dat ze een psychiatrische stoornis hebben waarbij ze goede, maar ook minder goede periodes kennen. In de periodes dat het goed gaat, weten ze dat ze in behandeling moeten blijven en bijvoorbeeld medicatie moeten nemen.

Zonder het zelf tegen die tijd door te hebben, gaat het in andere periodes minder goed. Dat inzicht komt pas later weer, maar dan is er al vaak veel verloren.

Met het instrument zelfbinding kan iemand zelf van tevoren aangeven wat hij vindt dat er moet gebeuren wanneer het weer minder goed met hem gaat.

We spreken van zelfbinding wanneer een patiënt zich uitdrukkelijk verplicht tot het ondergaan van een bepaalde behandeling in een bepaalde situatie, ook al verzet hij zich tegen die behandeling op het moment dat die situatie zich voordoet. Die situatie hoeft niet te zijn dat de patiënt een gevaar oplevert, iets wat bij alle andere Bopz-maatregelen wel een vereiste is.

De idee bij zelfbinding is dat de bewuste keuze van de patiënt op een moment dat hij goed in zijn vel zit, voorrang heeft op een weigering die het gevolg is van zijn ziekte, omdat die ziekte zijn wil en ziekte-inzicht aantast. Zelfbinding moet blijken uit een verklaring waarbij de patiënt zich verbindt tot het ondergaan van die behandeling in de in die verklaring omschreven situatie. Zie onder tab 'Zelfbindingsverklaring'.

Voor wie?

Zelfbinding is bedoeld voor patiënten die een geestesziekte hebben waarbij kenmerkend is dat periodes waarin ze goed functioneren, worden afgewisseld met periodes van ziekte. Daaruit volgt dat zelfbinding alleen mogelijk is voor:

- psychiatrische patiënten en dus niet voor patiënten in de verstandelijk gehandicaptenzorg en de psychogeriatric;
- patiënten die wilsbekwaam zijn op het moment dat ze een zelfbindingsverklaring opstellen;
- patiënten die ten minste 16 jaar oud zijn.

Wat is
zelfbinding?



Zelfbindingsverklaring

In een zelfbindingsverklaring verklaart de patiënt dat hij wil worden opgenomen, verblijven en behandeld op het moment dat de in de verklaring opgenomen omstandigheden zich voordoen, ook al wil hij op dat moment de opname niet meer.

Een voorbeeld: een patiënt weet van zichzelf dat hij – voordat het echt slecht met hem gaat – stopt zich goed te verzorgen, hij wast en scheert zich bijvoorbeeld niet meer en hij wisselt zijn dag-nachtritme. Hij kan dat in de zelfbindingsverklaring opnemen als een omstandigheid naar aanleiding waarvan hij opgenomen wil worden. Niet omdat hij dan een gevaar vormt voor zichzelf of anderen, maar omdat hij weet dat die omstandigheid het begin aankondigt van een periode waarin hij ziekenhuiszorg nodig heeft.

De patiënt kan uit twee verschillende verklaringen kiezen:

1. een verklaring tot opname, verblijf en behandeling of
2. een verklaring tot alléén behandeling.

Ad 1. Verklaring tot opname, verblijf en behandeling

In een dergelijke verklaring geeft de patiënt aan dat hij wil worden opgenomen wanneer de situatie, die staat beschreven in de zelfbindingsverklaring, zich voordoet. In die situatie is er nog geen sprake van gevaar.

Inhoud van de verklaring

- in de verklaring moeten in ieder geval de **omstandigheden** beschreven staan die volgens de patiënt moeten leiden tot opname in het psychiatrisch ziekenhuis;
- dat **ziekenhuis** is het ziekenhuis waaraan de psychiater is verbonden, die samen met de patiënt de verklaring heeft opgesteld;
- daarnaast moet in de verklaring de **behandeling** staan die de patiënt dan wil ter bestrijding van de geestesstoornis;
- ten slotte moet de **duur** van de behandeling in de verklaring zijn beschreven. Die mag niet langer zijn dan zes weken.

Ad 2. Verklaring tot alleen behandeling

Met een verklaring tot alleen behandeling geeft de patiënt aan dat hij een bepaalde behandeling wil ondergaan als hij gedwongen is opgenomen op basis van een inbewaringstelling of een voorlopige machtiging, omdat hij een gevaar vormde. Hij wil die behandeling ondergaan, ook al is hij het daar later, op het moment dat een opname echt plaatsvindt, niet meer mee eens. De verklaring maakt behandeling tegen de wil van de patiënt mogelijk, zonder die verklaring kan dat pas als de patiënt binnen de instelling een gevaar veroorzaakt.

Inhoud van de verklaring

Een verklaring die alleen betrekking heeft op de behandeling van een patiënt die al in het ziekenhuis verblijft op basis van een voorlopige machtiging, bevat dezelfde gegevens voor de verklaring die betrekking heeft op zowel de opname als de behandeling (zie voorgaande opsomming onder ad 1).

Verdere eisen aan zelfbindingsverklaringen

Voor beide soorten zelfbindingsverklaring gelden nog de volgende eisen.

De zelfbindingsverklaring kan pas worden vastgesteld als een psychiater, die niet bij de behandeling betrokken was, de betrokkene heeft onderzocht en verklaart dat:

- a. de betrokkene de inhoud en de gevolgen van zelfbinding kon overzien (ofwel dat hij *wilsbekwaam* was tot het opstellen van een zelfbindingsverklaring);
- b. het verblijf en de behandeling, zoals die zijn opgenomen in de zelfbindingsverklaring, de situatie van betrokkene zodanig kunnen verbeteren dat hij in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen met betrekking tot een behandeling.

Verder geldt dat de zelfbindingsverklaring:

- op schrift staat;
- wordt voorzien van een datum;
- wordt ondertekend door de betrokkene, door de behandelaar met wie hij de verklaring heeft opgesteld en door de onafhankelijk psychiater.



Wie ontvangen de zelfbindingsverklaring?

Betrokkene zelf krijgt de zelfbindingsverklaring van de psychiater met wie hij de zelfbindingsverklaring heeft opgesteld. Daarnaast wordt een gewaarmerkt afschrift verstrekt aan:

- betrokkene;
- minimaal één door betrokkene aangewezen persoon (dat is iemand die betrokkene erbij wil betrekken);
- de inspecteur;
- de behandelaar (als dat een andere is dan de psychiater met wie u het hebt opgesteld).





Zelfbindingsmachtiging

De zelfbindingsverklaring krijgt een vervolg wanneer de situatie, die in deze verklaring staat beschreven, zich echt voordoet. In dat geval zal aan de rechter gevraagd worden een zelfbindingsmachtiging af te geven. Daarvoor is het volgende van belang.

Aanvragen bij wie en door wie?

Het verzoek om een zelfbindingsmachtiging moet schriftelijk worden ingediend bij de officier van justitie van de rechtbank. Slechts een paar personen kunnen een verzoek doen om een zelfbindingsmachtiging.

Dat zijn:

- de psychiater, met wie de patiënt samen de zelfbindingsverklaring heeft opgesteld;
- de behandelaar, indien dat een ander is dan die psychiater, of
- degene(n) aan wie de patiënt een afschrift heeft gegeven van deze verklaring.

De officier van justitie verzoekt vervolgens de zelfbindingsmachtiging bij de rechter. De bevoegde rechtbank is die van het arrondissement waar de patiënt woont of verblijft.

Wat hoort er bij de aanvraag?

Met het verzoek om een zelfbindingsmachtiging moeten de volgende stukken worden meegestuurd:

- de zelfbindingsverklaring;
- de verklaring van de onafhankelijk psychiater die inhoudt dat:
 - de patiënt in staat was de inhoud en de gevolgen van de zelfbindingsverklaring te overzien toen hij die verklaring opstelde (ofwel dat de betrokkene wilsbekwaam was tot het opstellen van zo'n verklaring), en
 - dat door het voorziene verblijf en de voorziene behandeling de patiënt zoveel kan opknappen dat hij weer in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen met betrekking tot de behandeling;

- een verklaring van een onafhankelijk psychiater dat de in de verklaring omschreven omstandigheden zich voordoen op het moment dat de machtiging wordt aangevraagd;
- indien de patiënt onder curatele is gesteld, moet er bij de stukken ook een uittreksel uit het curatelenregister worden gevoegd.

Rol van de officier van justitie

Zoals bij alle rechterlijke machtigingen is ook in geval van een zelfbindingsmachtiging de officier van justitie degene die het verzoek aan de rechter doet.

Hij hoeft het verzoek niet in te dienen als hij van oordeel is dat het verzoek kennelijk ongegrond is. Daarvan is bijvoorbeeld sprake wanneer de officier bij lezing van het verzoek meteen ziet dat er niet is voldaan aan de voorwaarden voor een zelfbindingsmachtiging.

In andere gevallen biedt de officier aan de rechtbank het verzoek van de aanvrager en alle daarbij ingediende stukken aan. Daar koppelt hij dan zijn verzoek aan om een zelfbindingsmachtiging af te geven.

Rol van de rechter

De rechter zorgt ervoor dat de betrokkene een advocaat krijgt. Vervolgens geeft de rechter de patiënt en zijn advocaat de gelegenheid hun kant van het verhaal te vertellen, voordat hij een beslissing neemt. Dat gebeurt bij de patiënt thuis of in het ziekenhuis wanneer hij daar al is. De rechter kan ook anderen horen wanneer hij meer informatie nodig heeft voordat hij een beslissing kan nemen. Hij zal in de meeste gevallen de psychiater willen horen, met wie de patiënt de zelfbindingsverklaring heeft opgesteld of de psychiater die heeft geconstateerd dat de omstandigheden, die in die verklaring staan genoemd, zich nu voordoen.

Wanneer een zelfbindingsmachtiging?

De rechter kan een zelfbindingsmachtiging afgeven wanneer de omstandigheden, die in de zelfbindingsverklaring staan genoemd, zich voordoen.



Bovendien moet de patiënt geen blijk geven van de nodige bereidheid tot opname, verblijf en behandeling. De rechter beslist uiterlijk binnen vijf dagen op het verzoek van de officier van justitie. Tegen de beslissing van de rechter is geen hoger beroep mogelijk. Wel kan de patiënt via een advocaat beroep in cassatie instellen, dat betekent dat hij naar de Hoge Raad gaat.

De griffier stuurt de beschikking van de rechter naar:

- de patiënt;
- zijn advocaat;
- de psychiater die samen met de patiënt de zelfbindingsverklaring heeft opgemaakt;
- de behandelaar indien dat een ander is dan die psychiater;
- de door de patiënt aangewezen persoon of personen;
- de huisarts van de patiënt;
- de officier van justitie en
- de inspecteur voor de gezondheidszorg.

Gevolgen van de zelfbindingsmachtiging

Bij een zelfbindingsmachtiging tot opname, verblijf en behandeling volgt er een opname in een psychiatrisch ziekenhuis. De patiënt zal daar dan gedurende maximaal zes weken worden behandeld zoals van tevoren is afgesproken en opgenomen in de zelfbindingsverklaring. De behandeling bestaat alleen uit die in de verklaring opgenomen behandeling, die ook tegen de wil van de patiënt kan plaatsvinden.

De regeling van de 'interne rechtspositie' die in de Wet Bopz staat, is niet van toepassing op de patiënt die verblijft met een zelfbindingsmachtiging tot opname, verblijf en behandeling in het psychiatrisch ziekenhuis. Dat betekent onder meer dat dwang – anders dan zoals van tevoren is afgesproken in de verklaring – niet mag worden toegepast. Dat is ook logisch, de mogelijkheden die deze wet biedt tot het toepassen van dwang zijn er voor als een patiënt een *gevaar* veroorzaakt en dat zal bij deze patiënten in beginsel niet het geval zijn.



Dwangbehandeling

Dwangbehandeling bij een patiënt, die is opgenomen met een zelfbindingsmachtiging is beperkt mogelijk. Wil die patiënt niet vrijwillig meewerken aan de behandeling dan is dwang mogelijk. Maar, de enige dwang die dan mag worden toegepast, is de dwang waarmee deze patiënten van tevoren hebben ingestemd in de zelfbindingsverklaring.

Niet voorziene situatie

Als zich een situatie voordoet in het ziekenhuis die niet is voorzien in de zelfbindingsverklaring, kan er dan behandeling plaatsvinden? Het antwoord is ja, maar die behandeling kan dan alleen met de toestemming van de patiënt. Stemt de patiënt niet in met de behandeling dan kan die ook niet worden toegepast.

Ontstaat er gevaar?

Ontstaat er gevaar omdat de patiënt die andere behandeling weigert – en is een andere behandeling nodig dan is voorzien in de zelfbindingsverklaring – dan moet er een inbewaringstelling of een voorlopige machtiging worden aangevraagd.

Wordt die inbewaringstelling of voorlopige machtiging verleend, dan vervalt daarmee de zelfbindingsmachtiging. Dan is de hele regeling van de Wet Bopz van toepassing, dus ook de mogelijkheid van dwangbehandeling en de toepassing van middelen en maatregelen.

Behandeling stopt

Wanneer het ziekenhuis stopt met de behandeling die is voorzien in de zelfbindingsverklaring, dan geeft de geneesheer-directeur dit door aan de Inspectie voor de Gezondheidszorg. De inspecteur kan dan nagaan of de behandeling is geweest zoals dat was afgesproken in de zelfbindingsverklaring. De machtiging verloopt in alle gevallen na de termijn van zes weken omdat de voorziene behandeling maximaal zes weken mag duren.

**Dwang-
behandeling**



Zelfbindingsverklaring tot behandeling

Dwangbehandeling volgens zelfbindingsverklaring

Bij de zelfbindingsverklaring tot behandeling gaat het om patiënten die gedwongen zijn opgenomen met een inbewaringstelling of rechterlijke machtiging omdat zij door hun geestesstoornis een gevaar vormen. Voor die patiënten heeft de zelfbindingsverklaring tot behandeling tot gevolg dat de daarin opgenomen behandeling wordt uitgevoerd.

Dwangbehandeling is daardoor bij deze patiënten al mogelijk nog vóórdat sprake is van gevaar na hun opname, namelijk als de patiënt niet vrijwillig meewerkt aan de behandeling. Maar, de enige dwang die dan mag worden toegepast, is de dwang waarmee deze patiënten van tevoren hebben ingestemd in de zelfbindingsverklaring.

Ook andere dwangbehandeling?

Voor deze patiënten, die met een inbewaringstelling of voorlopige machtiging zijn opgenomen, is de regeling van de interne rechtspositie wél van toepassing. Dat betekent dat andere dwangbehandeling dan in de zelfbindingsverklaring is opgenomen, eveneens mag worden toegepast, ook middelen en maatregelen. Maar die andere dwangbehandeling mag pas worden toegepast als:

- binnen de instelling sprake is van gevaar voor zichzelf of anderen én
- als de in de zelfbindingsverklaring opgenomen behandeling het gevaar niet (voldoende) afwendt.

Want liever zien wij natuurlijk dat de patiënt wordt behandeld zoals hij dat zelf heeft aangegeven in zijn zelfbindingsverklaring tot behandeling.

Voorlopige machtiging

De in de zelfbindingsverklaring afgesproken behandeling kan maximaal zes weken worden uitgevoerd. Is iemand opgenomen met een voorlopige machtiging dan zal die behandeling daarna – als die nog nodig is –

moeten zijn opgenomen in het dan aan te passen behandelingsplan. De patiënt verblijft op dat moment immers nog met een voorlopige machtiging in het ziekenhuis.

Inbewaringstelling

Is iemand opgenomen met een inbewaringstelling dan is een extra stap nodig. Een voortgezette inbewaringstelling geldt namelijk maximaal drie weken. Is de inschatting dat een langere gedwongen

opname en verblijf nodig zijn, dan moet *tijdens* de inbewaringstelling om een voorlopige machtiging worden verzocht.

Geldigheidsduur

De zelfbindingsverklaring is een jaar geldig. Hij kan telkens met een jaar worden verlengd.

Verlenging

Voor de verlenging en de wijziging van de zelfbindingsverklaring gelden de volgende eisen:

- de betrokkene moet, ook op het moment van de verlenging, in staat zijn tot een redelijke waardering van zijn belangen. Anders gezegd: hij weet wat hij doet en wat de gevolgen zijn van een verlenging;
- om dat vast te stellen zal ook bij een verlenging een verklaring nodig zijn van een onafhankelijk psychiater, die de betrokkene onderzoekt en naar aanleiding daarvan aangeeft dat de betrokkene weet wat hij wil, dus wilsbekwaam is en dat door het eventuele verblijf en de behandeling de situatie van de betrokkene weer zal verbeteren;
- opnieuw wordt getoetst door de betrokkene samen met de psychiater welke behandeling de betrokkene zal ondergaan bij een eventuele opname;
- ook van de verlengde zelfbindingsverklaring gaat een afschrift naar de betrokkene en alle anderen, die hiervoor zijn genoemd (tab 'Zelfbindingsverklaring').

Wijziging en intrekking

Wil de betrokkene een andere verklaring, dan kan hij de verklaring wijzigen. Ook kan hij in de loop van het jaar dat de zelfbindingsverklaring geldt, deze intrekken, maar niet zomaar. De eisen waaraan een wijziging of een intrekking moet voldoen, zijn dezelfde als die hierboven staan onder het kopje van de verlenging van de verklaring. Een onderzoek door een onafhankelijk psychiater naar de wilsbekwaamheid hoeft niet wanneer de psychiater, met wie de betrokkene de verklaring heeft opgesteld, het eens is met de intrekking van de zelfbindingsverklaring.

**Geldigheids-
duur**



Verlof en ontslag

Verlof en ontslag zonder voorwaarden

De gewone regeling van verlof en ontslag die geldt voor mensen die met een rechterlijke machtiging in een ziekenhuis zijn opgenomen, geldt ook voor degenen die met een zelfbindingsmachtiging zijn opgenomen, maar met een belangrijke uitzondering. De geneesheer-directeur kan gewoon verlof en ontslag verlenen, maar bij patiënten met een zelfbindingsmachtiging kan hij daaraan géén voorwaarden koppelen.

Verlof

De betrokkene die met een zelfbindingsmachtiging in het ziekenhuis verblijft, kan verlof krijgen wanneer en voor zolang de geneesheer-directeur het verantwoord vindt dat hij buiten het ziekenhuis is. De betrokkene moet zich dan weer buiten het ziekenhuis weten te handhaven.

Ontslag

De betrokkene krijgt ontslag uit het ziekenhuis wanneer hij zelf weer het belang van de behandeling inziet en hij weer redelijk kan functioneren buiten het ziekenhuis. De geneesheer-directeur ontslaat hem ook uit het ziekenhuis wanneer de termijn van de zelfbindingsmachtiging is afgelopen. De betrokkene kan dan natuurlijk nog wel op vrijwillige basis in het ziekenhuis blijven.

**Verlof en
ontslag**



Crisiskaart, pvp en klachtrecht

Het systeem van zelfbinding lijkt op de in de praktijk ontwikkelde 'crisiskaart'. Net als bij zelfbinding geeft iemand in een crisiskaart aan wat hij wil dat er gebeurt als het minder goed met hem gaat.

Maar – en dat is het belangrijkste verschil tussen zelfbinding en de crisiskaart – bij een crisiskaart kunnen de afspraken niet worden afgedwongen. Weigert iemand met een crisiskaart op het laatste moment mee te werken aan de uitvoering van de afspraken, dan houdt het daarmee op.

Met zelfbinding kunnen de afspraken wél tegen iemands wil worden uitgevoerd.

Rol patiëntenvertrouwenspersoon

De betrokkene, die een zelfbindingsverklaring wil opstellen, kan daarbij de hulp inroepen van de patiëntenvertrouwenspersoon (pvp). Die pvp kan de betrokkene bijstand en advies verlenen bij de totstandkoming van de zelfbindingsverklaring.

Ook na de totstandkoming van de verklaring kan de betrokkene een beroep doen op de pvp.

Klachtrecht

Wanneer de betrokkene vindt dat na de opname niet de behandeling wordt gegeven die in de zelfbindingsverklaring staat, kan hij hierover klagen. Hij kan dit zelf doen maar ook de persoon of personen die een afschrift van de zelfbindingsverklaring heeft of hebben gekregen, kunnen een klacht indienen.

Een klacht tegen het niet toepassen van de overeengekomen behandeling, moet schriftelijk worden ingediend bij het bestuur van het ziekenhuis.

De klachtenregeling van de Wet Bopz is op zo'n klacht van toepassing. (Zie hierover uitgebreid de brochure: Over de Wet Bopz: Het klachtrecht en de patiëntenvertrouwenspersoon.)

Over andere zaken kan een patiënt klagen op grond van het algemene klachtrecht (via de Wet klachtrecht cliënten zorgsector).

**Crisiskaart,
pvp en
klachtrecht**



Wat kan er in een zelfbindingsverklaring staan?

Natuurlijk bepalen vooral de betrokkenen zelf wat zij in een zelfbindingsverklaring willen opnemen. Toch kan het handig zijn voorbeelden te zien van zaken die in de meeste verklaringen zullen voorkomen. In de meeste gevallen zal de *contactpersoon* de behandelaar laten weten dat opname misschien nodig is. Maar het kan ook zijn dat anderen de betrokkene aantreffen, bijvoorbeeld in verwarde toestand. Zorg er daarom voor dat u de verklaring altijd bij u hebt, bijvoorbeeld in uw portemonnee.

Wanneer iemand van het instrument zelfbinding gebruik gaat maken, zal hij ook allerlei zaken willen regelen voor het geval de zelfbinding echt tot een opname leidt. Deels gaat het om de afspraken die de rechter moet bekrachtigen, zoals het mogelijk maken van het toepassen van dwang. Deels gaat het om praktische zaken: wie zorgt er voor de kinderen, voor het huis of voor de kat?

In de zelfbindingsverklaring horen alleen de officiële afspraken, zoals die met de behandelaar, denk bijvoorbeeld aan medicatieafspraken. Afspraken met anderen, horen daar niet in thuis. Staan afspraken eenmaal in de zelfbindingsverklaring, dan kunnen ze niet meer eenvoudig worden gewijzigd. Wij raden aan de afspraken met anderen – de praktische afspraken – in een apart document te noteren. Dat zijn afspraken die dus wel een belangrijk onderdeel uitmaken van uw wensen, maar die niet door de rechter hoeven te worden bekrachtigd. In dat document kunt u ook eventueel gewijzigde contactgegevens opnemen.

Hieronder staan voorbeelden van zaken die u kunt regelen in een zelfbindingsverklaring en van eventueel te regelen praktische zaken. Het is aan te raden beide documenten aan elkaar gehecht bij u te dragen.

1. Elementen die in een zelfbindingsverklaring kunnen staan

Het kan handig zijn een passage op te nemen waarin zelfbinding wordt toegelicht.

Bijvoorbeeld:

“Dit is een zelfbindingsverklaring. Op sommige momenten ben ik erg verward, dan heb ik hulp nodig. Ik kan mij dan minder goed uitdrukken. Daarom heb ik met mijn behandelaar deze verklaring opgesteld waarin staat dat ik in een psychiatrisch ziekenhuis word opgenomen als bepaalde omstandigheden zich voordoen. Ook al wil ik dat op dat moment niet meer. Deze zelfbindingsverklaring komt in plaats van mijn eventuele weigering in de toekomst.”

De zelfbindingsverklaring bevat in ieder geval:

- de omstandigheden die tot opname moeten leiden;
- het ziekenhuis waaraan de psychiater is verbonden;
- de behandeling die de patiënt dan wil ondergaan;
- de maximale duur.

Verder kan in een zelfbindingsverklaring staan:

- hoe een crisis of de aanloop naar een crisis er bij u uitziet;
- wie van uw situatie op de hoogte is;
- wat er moet gebeuren bij een crisis;
- de gegevens van uw arts en gegevens van andere relevante betrokkenen.

Indien opname nodig is, opname in:

Ziekenhuis, adres, telefoon, behandelaar die op de hoogte is:

U wilt wel / geen gebruik kunnen maken van de SEHP (Spoedeisende Hulp Psychiatrie).

Welke omstandigheden?

Omstandigheden die tot gedwongen opname kunnen leiden, zijn bij u (bijvoorbeeld):

- u komt verward over, schreeuwt tegen vreemden, bent verbaal agressief;
- u sluit zich af: u reageert niet op de telefoon of de deurbel, komt afspraken niet na;
- u geeft heel veel geld uit, eet en slaapt weinig, soms verwondt u zichzelf;
- u hoort stemmen die u verwijtend toespreken.

Hoe te handelen in die omstandigheden?

- u wilt vooral niet aangeraakt worden! Als dit toch moet, kondig dit dan van tevoren aan;
- bij voorkeur hebt u één vast aanspreekpersoon;
- uw contactpersoon moet gebeld worden zodat hij naar u toe kan komen; zijn aanwezigheid werkt op u kalmerend;
- u bent groot en lijkt (daarom) sterk en gevaarlijk: u bent echter nog nooit gewelddadig geweest. U hoeft dan ook niet overmeesterd te worden, beter werkt het bij u om gewoon te vragen of u meewerkt.

Lichamelijke gegevens:

Misschien vindt u het belangrijk dat bepaalde lichamelijke gegevens bij de behandelaar bekend zijn, bijvoorbeeld: u hebt last van allergieën, migraine-aanvallen etc.

Medicatie:

- normaal gesproken neemt u: naam medicatie, hoeveelheid (.. mg), hoe vaak, hoe laat;
- maar in tijden dat u verward bent, is uw medicatie-inname vaak ontregeld;
- soms neemt u ook...

Medicatie bij opname:

In de verklaring geeft u eerdere goede of slechte ervaringen zo precies mogelijk aan:

- het beste werkt bij u... naam medicatie, hoeveelheid (.. mg), hoe vaak, hoe laat;
 - slechte ervaring hebt u met... naam medicatie, hoeveelheid (.. mg), hoe vaak, hoe laat.
- Liever dus andere medicatie gebruiken bij u.

U maakt zich zorgen als u zomaar medicatie toegediend krijgt. U wilt graag vooraf weten wat het precies is, wat de bijwerkingen zijn en eventuele andere relevante informatie. Als uzelf hiervoor te verward overkomt, wilt u dat hierover met uw contactpersoon wordt overlegd.

Afspraken nazorg:

Ook kan het handig zijn aan te geven welke afspraken er zijn gemaakt wat betreft nazorg.

Gegevens van mijzelf:

Naam, adres, telefoonnummer(s), geboortedatum, verzekering & polisnummer, sofi-nummer, u valt onder de regio:

Gegevens huisarts:

Naam, adres, telefoonnummer(s), huisartsenpost.

Gegevens behandelaars:

Naam, adres, telefoonnummer(s) bijvoorbeeld ook van de sociaal psychiatrisch verpleegkundige.

Plaats, datum

Handtekening betrokkene

Plaats, datum

Handtekening psychiater

Plaats, datum

Handtekening onafhankelijk psychiater

2. Voorbeeld van te regelen 'praktische' zaken

Rol van de contactpersoon:

Vaak wordt ook een 'contactpersoon' benoemd. Dat is een door de betrokkene aan te wijzen persoon die op de hoogte wordt gehouden van de zelfbinding. Uw contactpersoon is Omdat uw contactpersoon u goed kent en van uw situatie op de hoogte is, wilt u graag dat hij / zij aanwezig is bij bijvoorbeeld uitleg over medicatie, de voorgenomen behandeling of andere belangrijke momenten.

Naam, telefoonnummer(s), eventueel e-mailadres.

Gegevens contactpersoon:

Uw contactpersoon is volledig op de hoogte van wat er moet gebeuren. Hij of zij moet zo snel mogelijk worden gebeld, zodat hij u kan bijstaan.

Naam & relatie tot mij, adres, telefoonnummer(s).

Praktische afspraken

Naast de afspraken die zijn opgesomd in de zelfbindingsverklaring, zijn er vaak ook nog andere, niet juridische, maar wel belangrijke praktische afspraken met anderen dan de behandelaar. Vaak zullen dat afspraken zijn met de contactpersoon, met de familie en anderen:

- de contactpersoon licht bepaalde familieleden in over mijn situatie (in het document staan hun namen en telefoonnummers of in ieder geval staat er wie hen kan bereiken);
- de contactpersoon zorgt voor eerste opvang van de kinderen, daarna worden zij door ... verzorgd;
- uw moeder / vader / broer gaat in eerste instantie na of uw woning in orde is. Vervolgens vraagt hij de buurvrouw of zij de komende tijd voor de kat, de planten en de post wil zorgen, zij heeft de reservesleutels. Mocht zij op vakantie zijn dan heeft uw zus ook nog reservesleutels. Neem namen en telefoonnummers op;
- dhr. ... neemt contact op met uw werk, neem naam en telefoonnummer op;
- mevr. ... regelt uw financiële zaken ook bijvoorbeeld rond uw uitkering, of neemt contact op met degene die dat in uw plaats doet.

Het is aan te raden het document met praktische afspraken en de zelfbindingsverklaring aan elkaar gehecht bij u te dragen.

Zelfbinding stap voor stap, checklist

1. Aangaan zelfbinding?

Eisen patiënt:

- de patiënt wil het zelf;
- 16+ jaar;
- wilsbekwaam;
- niet opgenomen;
- psychiatrische stoornis (geen verstandelijke handicap bijvoorbeeld).

Eisen behandelaar:

- psychiater;
- verbonden aan een psychiatrisch ziekenhuis.

2. Opstellen

In de zelfbindingsverklaring staan:

- a. de omstandigheden die naar het oordeel van deze patiënt tot gedwongen opname kunnen leiden;
- b. opname in welk ziekenhuis;
- c. welke behandeling;
- d. maximale duur opname en behandeling.

Voor een zelfbindingsverklaring die alleen betrekking heeft op behandeling gelden alleen c. en d.

3. Onafhankelijk psychiater

Vaststelling van de zelfbindingsverklaring vindt plaats nadat een niet bij de behandeling betrokken psychiater heeft verklaard dat uit recent onderzoek blijkt dat:

- betrokkene in staat was de inhoud en de gevolgen van zijn verklaring te overzien (dat hij daartoe wilsbekwaam was) en
- dat de afspraken 'adequaat' zijn.

4. Officieel maken

De zelfbindingsverklaring wordt schriftelijk vastgelegd, gedateerd en ondertekend door:

- betrokkene;
- de psychiater met wie hij de zelfbindingsverklaring heeft opgesteld, die is verbonden aan een psychiatrisch ziekenhuis;
- en de onafhankelijk psychiater.

Betrokkene ontvangt de verklaring van zijn behandelaar, gewaarmerkte afschriften gaan naar:

- ten minste één door betrokkene aangewezen persoon, de 'contactpersoon';
- de inspecteur;
- de behandelaar (als dat een andere is dan de psychiater met wie de verklaring is opgesteld).

De situatie is dan als volgt:

- de zelfbindingsverklaring geldt één jaar;
- en kan steeds met een jaar worden verlengd;
- intrekken of wijzigen kan tussentijds, maar dan moeten opnieuw de zojuist genoemde stappen worden doorlopen;
- wijzigen van behandelaar kan echter wel zonder die stappen, mits zowel betrokkene als de te benoemen behandelaar daarmee instemmen.

5. Zelfbindingsmachtiging

Doen de omstandigheden beschreven in de zelfbindingsverklaring zich voor en wil betrokkene niet vrijwillig opgenomen worden:

- dan verzoekt de officier de rechter om een zelfbindingsmachtiging;
- de officier kan dit doen op verzoek van:
 - de psychiater met wie de verklaring is opgesteld;
 - de behandelaar (als dat een ander is);
 - de contactpersoon;
 - andere personen die een afschrift hebben gekregen van de verklaring.

Bij het verzoek legt de officier de volgende stukken over:

- de zelfbindingsverklaring;
- de eerdere genoemde verklaring van de onafhankelijke behandelaar (over de wilsbekwaamheid en het adequaat zijn van de voorgenomen behandeling);
- een verklaring van een onafhankelijk psychiater die betrokkene kort van tevoren heeft onderzocht en die bevestigt dat de in de verklaring omschreven omstandigheden zich voordoen.

- De rechter beslist zo spoedig mogelijk (maar uiterlijk binnen vijf werkdagen).
- De rechter hoort eerst de patiënt en diens advocaat, maar hij kan ook andere mensen horen, zoals de behandelaar, de ouders of anderen.
- De griffier van de rechtbank stuurt de beschikking van de rechter naar de personen genoemd in het tabblad 'Zelfbindingsmachtiging'.



In deze serie 'Over de Wet Bopz' zijn ook verschenen:

- Overzicht van de Wet Bopz, 16BR2004G021
- Voorlopige machtiging en machtiging tot voortgezet verblijf, 16BR2004G029
- De inbewaringstelling (ibs), 16BR2004G022
- De observatiemachtiging, 16BR2005G019
- Het klachtrecht en de patientenvertrouwenspersoon (pvp), 16DBR2006G041

Uitgave

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Postadres

Postbus 20350
2500 EJ Den Haag

Bezoekadres

Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
Telefoon (070) 340 79 11

Informatie

Voor informatie en vragen over bestellingen kunt u terecht bij de medewerkers van Postbus 51. Zij zijn op werkdagen bereikbaar van 9:00 tot 21:00 uur onder telefoonnummer 0800-8051 (gratis).

Internetadres

Op www.minvws.nl is actuele informatie over de Wet Bopz te vinden en ook de digitale versies van deze brochurereeks.

Aan de inhoud van deze brochure kunnen geen rechten worden ontleend.

Mei 2007